

N:o 12.

Auk. till Riksd. kansli den 2 maj 1891, kl. 3 e. m

Första Kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande n:o 4, i anledning af herr O. M. Björnstjernas motion om förebyggande af samvetstvång från vigselförrättares eller själasörjares sida med hänsyn till den lära, hvori barn, födda uti äktenskap mellan olika trosbekännare, skola uppfostras.

Uti en inom Första Kammaren väckt och till dess tredje tillfälliga utskotts behandling öfverlemnad motion har herr *O. M. Björnstjerna* föreslagit:

»att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla om framläggande af förslag till sådan ändring i nu gällande lagstiftning angående främmande trosbekännare och deras religionsöfning, hvarigenom vid äktenskaps ingående mellan makar, tillhörande olika trossamfund, allt obehörigt tvång på deras samveten från vigselförrättares eller själasörjares sida undanrödjes, med afseende å den lära, hvori deras i äktenskapet födda barn skola uppfostras, samt vederbörlig kontroll införes, att gällande föreskrifter i sådant afseende efterlefvas.»

Till stöd för detta förslag har motionären anfört följande:

»Utan tvifvel har mången jemte mig med oro och bekymmer följt den katolska propagandans verksamhet i vårt land, och hög tid torde

vara att genom lagbestämmelser så ordna, att den romersk-katolska kyrkan i Sverige icke längre får, i visst fall, tillvålla sig en *privilegerad* ställning gent emot andra trosbekännelser, i främsta rummet mot den evangelisk-lutherska, som utgör vår statsreligion och ännu lyckligtvis med värme omfattas af det ojemförligt största antalet af landets inbyggare.

Allmänt bekant torde vara, att det katolska presterskapet i Sverige, vid hvarje äktenskap mellan en katolik och en lutheran eller annan trosbekännare, ovilkorligen affordrar båda kontrahenterna en skriftlig förbindelse att *alla* barn af deras äktenskap skola döpas och uppfostras i den katolska läran. Detta påbud tillämpas här med största stränghet, så att något undantag derifrån numera icke läres medgifvas, under det ännu för några tiotal år sedan det stod föräldrarna fritt att bestämma öfver sina barns religion.

Ett sådant lagbud af påfven i Rom hafva vi hittills stillatigande underkastat oss, och detta i ett land, som framför hvarje annat kan i denna stund berömma sig af att vara protestantiskt.

Skall det så fortfara, lär den dag kunna motses, då Sverige kommer att inom sig hysa en så talrik katolsk befolkning, att vi äfven i politiskt afseende få samma svårigheter att bekämpa som andra länder, der ett liknande förhållande inträdt och der påfveväldet utgör en magt i staten, för hvilken landets regering ej sällan nödgas böja sig. För den troende katoliken gälla påfvens bud i främsta rummet och Konungens blott i det andra. Också heter det i urkunden, som upplästes vid grundläggandet för några dagar sedan af en ny katolsk kyrka i Stockholm, att: »grundstenen lades under *summus pontifex* Leo XIII:s och konung Oscar II:s regering». För hvarje svensk, som ej bekänner den romerska läran och med motvilja ser en italiensk prelat intaga främsta platsen i vårt land, bör detta innebära en allvarsam varning.

Mången ser ingen fara i det nuvarande förhållandet och förebär att katolicismen gjort blott ringa framsteg i vårt land. Nekas kan dock ej, att under de senaste decennierna katolska kyrkor och skolor öppnats å flera orter, både här och i Norge, äfven der ingen katolsk befolkning fans. I dessa dagar har t. ex. tomt inköpts till en katolsk kyrka i Vadstena. Från dessa skolor, der ingen religionsundervisning får meddelas åt andra än till katolska kyrkan hörande barn, vet man likväl, att vid flera tillfällen döttrar af lutherska föräldrar utgått som katoliker.

Befaras måste äfven, att de, som till följd af denna propaganda öfvergifvit vår lära för att antaga den romersk-katolska, äro vida flere än de statistiska siffrorna utvisa. Bevisligt är nemligen, att personer,

hvilkas öfvergång är allmänt bekant, likväl ej låtit utskrifva sig ur den lutherska församlingen, eller att först efter familjefadrens frånfalle de efterlevande erkänt, att såväl han som hans hustru och barn afsvurit sina fäders tro.

Inom denna kammare har mången jemte mig sett förevisas tryckta upprop, utfärdade inom katolska länder och utlofvande särskilda belöningar på andra sidan grafven åt dem, som lemna bidrag till missionsverksamheten inom de skandinaviska länderna.

Jag anför icke allt detta som något klander mot den romerska kyrkan eller dess trosbekännare. De följa sin läras föreskrifter och anse sig utföra ett Herren behagligt verk, då de offra penningar och arbete på att utbreda den katolska tron. Mycket förträffliga och sjelfuppoftande äro utan tvifvel äfven dessa nunnor, som i egenskap af sjuksköterskor vunnit mångas hjertan inom vår hufvudstad, men ingen lärer väl kunna föreställa sig, att katolikerna i främmande länder skulle, utan några bifsigter, göra så stora uppoffringar och så lifligt ömma för skolundervisning och sjukvård inom Skandinavien, i synnerhet då inom många katolska länder det torde vara vida sämre bestädt i dessa afseenden än hos oss. — Nej! Afsigten är och kan icke vara någon annan än att med dessa hjälpmedel draga själar öfver till den »enda saliggörande kyrkan» och småningom lägga vårt land under påfveväldets ok.

Det åligger oss, Gustaf II Adolfs landsmän, att visa ett lika varmt nit för upprätthållandet af vår kyrka och icke med armarne i kors lugnt åse huru katolicismen söker undergräfvat densamma.

Betrakta vi de framsteg, katolicismen gjort inom andra, företrädesvis protestantiska länder, der den åtnjuter full och obegränsad handlingsfrihet, kunna vi sluta till, hurudant förhållandet skulle blifva äfven hos oss, om intet hinder därför lägges. Några varnande exempel må här anföras.

I tidningen »Vårt Land» för den 11 november 1886 läses om katolicismens framsteg i *England*:

»De framsteg, som katolicismen gör i England på engelska högkyrkans bekostnad, antaga småningom ett omfång, som gör protestantismens bestånd i England till en fråga af yttersta vikt. Den sista, 1884 offentliggjorda förteckningen på omvände upptager 7 medlemmar af privy council, 33 medlemmar af öfverhuset och 82 af underhuset. Af mera ansedda affällingar från protestantismen tillhöra 1,051 adeln och de förnäma familjerna, 142 armén, bland dessa en fältmarskalk och sex generaler, 29 flottan, bland dem 7 amiraler. Vidare upptager listan 48 läkare, 72 domare och advokater, 12 tjenstemän i krigsdepartementet

och 337 andlige. Med sådana företeelser för ögonen kan man ej förundra sig, om erkebiskopen af Westminster, kardinal Manning vid invigningen af den nya Oratoriumkyrkan i London förlidet år segerviss utropade: »går jag för långt, när jag säger, att engelska folket ej längre kallar sig protestantiskt? I negativ form såsom motstånd mot den katolska kyrkan må protestantismen ännu existera, men såsom religiös tro har den försvunnit, må vi skynda oss att skörda hvad som sådt är!»

Riktigheten af liknande uppgifter, hvad England beträffar, har visserligen blifvit bestridd, och möjligt är väl att de katolska prelaterna vilja skryta med öfverdrifna framgångar, men att dessa äro i verkligheten ganska betydliga, bekräftades ännu helt nyligen på påfvens födelsedag den 1 mars. Då han emottog kardinalernas lyckönskningar, yttrade nemligen Leo XIII, att han »blickade med förtröstan på de framsteg, tron gjorde i England.»

I *Holland*, fordom ett af protestantismens mäktigaste bålverk, räknades 1879: katoliker 1,439,137 mot protestanter 2,469,814.

Förhållandet inom vårt grannland *Danmark* skildras sålunda (St. Dagblad 9 juli 1890):

»Katolicismen i Danmark.

En korrespondent från Köpenhamn till den tyska katolska tidningen *Deutsche Reichs-Zeitung* lemnar åtskilliga intressanta upplysningar om katolicismens ställning i Danmark, hvilka gifva ytterligare bevis för, att den katolska propagandan med nit och framgång bedrifves i Norden.

Länge var kyrkan i Danmark, säger korrespondenten, beröfvad all frihet, men förhållandena ändrades på 40-talet och genast grundades två katolska missionsstationer, en i hufvudstaden och en i Fredericia. 1856 såg man i Köpenhamn de första ordenssystrarna efter reformationen — Josephssystrar från Chambéry. Nu finnes det ej mindre än 110 af dessa systrar, hvilka, jemte det de förrätta sjukvårdstjänst, upprättat en hel rad med skolor, i hvilka undervisning lemnas åt 650 flickor och 355 gossar, deribland barn från »bortåt 200 protestantiska familjer».

Mariabröderna hafva dessutom ett hem för föräldralösa gossar och Josephssystrarna två hem för föräldralösa flickor samt två sjukhem med 130 sängar. Det katolska kollegiet i Ordrup hör till de mest blomstrande i landet.

Den 1 januari 1890 funnos inalles i Danmark 14 katolska missionsstationer, fem i Köpenhamn och en i hvardera af städerna Aarhus, Odense, Fredericia, Randers, Horsens, Svendborg, Kolding, Reykjavik

och Ordrup. Vidare finnas: 1 apostolisk prefekt, 37 missionärer, 45 jesuiter, 3 Mariabröder, 110 Josephssystrar, 6 tyska barmhertighets-systrar och 3,000 katoliker för öfrigt. Dessutom ha katolikerna 10 kyrkor, 6 offentliga kapell, 6 privatkapell och 1 jesuitkollegium.

Den danska regeringen har, säger nämnde korrespondent, städse förhållit sig till katolikerna på ett mycket erkännansvärdt sätt och kyrkan kan i detta lilla konungarike glädja sig åt en större frihet än den njuter hos vissa så kallade katolska regeringar.

Korrespondenten nämner slutligen, att de danske katolikernas skyddshelgon är S:t Knut, hvars ben finnas i S:t Knuts kyrka i Odense, som dess värre är i protestanternas händer, och han slutar som följer: »Måtte genom den helige Knuts förbön Danmark fullständigt blifva återfördt i den sanna kyrkans sköte!»

I Köpenhamns-tidningen »Politiken» läses följande (i november 1890):

»Rosenkransfest hölls i söndags afton i den dansk-katolska kyrkan i Köpenhamn. Festen har sin betydelse så till vida, att den utmärkte återupplifvandet af det stora dominikanersamfundet, som bär namnet Rosenkrans-brödraskapet.

Man har under hela denna stora kyrkofest ett bestämdt intryck af att katolikerne — kanske för första gången efter reformationen — icke längre känna sig främmande i Köpenhamn.»

(20 februari 1891.)

»En fransk dominikanermunk vid namn Lange, som nyligen anländt till Köpenhamn, hvarest han varit föremål för en del uppmärksamhet, började i söndags eftermiddag en följd föredrag i S:t Ansgarii kyrka vid Bredgade. Kyrkan var fylld till trängsel. Lange, som bär dominikanernas hvita kjöl under en svart kåpa, förklarade i sitt föredrag med ej vanlig öppenhet, att han kommit för att omvända danskar till den romersk-katolska kyrkan.»

I *England* och *Holland* råder oinskränkt frihet med afseende å trosbekännelsen, och i Danmark föreskrifver endast lagen af 13 april 1851, att äktenskap mellan personer, tillhörande olika trosbekännelser, får ega rum först sedan brudparet för den embetsman, inför hvilken äktenskapet ingås, afgifvit en förklaring angående den tro, hvori deras barn komma att uppfostas, hvilken förklaring intages i protokollet; men kan denna bestämmelse senare förändras genom öfverenskommelse mellan föräldrarne.

I det klerikala *Belgien* innehåller konstitutionen visserligen en försäkran om fullständig religionsfrihet, men den katolska kyrkans prester

affordra ovilkorligen den icke katolska kontrahenten en skriftlig förbindelse, före vigseln, om blifvande barns dop till katoliker. Fullgöres detta sedan icke, utgör sådant ett giltigt skäl för den andra kontrahenten att yrka skilsmässa.

I *Frankrike* finnes ej heller någon civillag angående dop, vare sig det gäller dop af barn, födda i blandadt äktenskap, eller af sådana, hvars föräldrar båda äro katoliker, och har följaktligen det katolska presterskapet äfven här full frihet att göra sin kyrkas lagar gällande.

I *samtliga tyska stater* deremot, såväl de öfvervägande protestantiska som de, hvarest flertalet af befolkningen tillhör den katolska kyrkan, är, med undantag blott för *Elsass-Lothringen*, genom lag bestämdt, *antingen* att af barn, födda i blandadt äktenskap, skola gossarne uppfostras i fadrens men flickorna i modrens religion, *eller ock*, hvilket numera är allmännost gällande, till förekommande af olägenheten att syskon uppfostras i olika tro, att samtliga barnen alltid skola döpas och tillhöra den lära *fadren* bekänner. För det mesta gäller dock, att när föräldrarna äro derom eniga, kunna barnen utan åtskilnad uppfostras i den enes eller andres tro, så att det endast är, i fall öfverenskommelse föräldrarna emellan ej kan träffas, som lagen måste åtlydas.

I de flesta tyska länder är derjemte uttryckligen förbjudet att genom skriftliga förbindelser, afgifna före eller efter äktenskapets ingående, bestämma annorlunda än lagen stadgar, och förklaras alla sådana reverser eller förbindelser, af hvad slag de vara må, olagliga och utan all kraft.

I *Österrike* är genom lagen af 25 maj 1868 föreskrifvet, att i blandadt äktenskap följa sönerna fadrens och döttrarna modrens religion; dock kunna föräldrarna före eller efter äktenskapets ingående genom frivillig öfverenskommelse annorlunda bestämma.

»Reverser, afgifna till kyrkoföreståndare, kyrkotjenare, religions-samfund, eller till andra personer, angående den religionsbekännelse, i hvilken barnen skola uppfostras och undervisas, äro kraftlösa.»

I *Ungern* förekomma bestämmelserna i ämnet i lagen af den 8 december 1868 angående det inbördes förhållandet mellan lagligen erkända kristliga trossamfund, der § 12, i likhet med den österrikiska lagen, föreskrifver, att »af barn, födda i blandade äktenskap, följa sönerne fadrens religion men döttrarna modrens».

Några undantag från denna regel, genom frivillig öfverenskommelse, medgifvas här dock ej, utan heter det: — »Mot lagen stridande öfverenskommelser, reverser eller förfoganden, af hvad slag de vara må, äro äfven för framtiden ogiltiga och kunna i intet fall hafva laglig kraft.»

Som några straff för öfverträdelser af nyssnämnda bestämmelser

icke blefvo utfärdade i sammanhang med lagen, inträffade ganska ofta, att katolska präster med föräldrarnes samtycke döpte och införde i kyrkoböckerna, såsom tillhörande den katolska kyrkan, barn, hvilka efter lagen bort anses som protestanter eller tvärt om. Detta kallades att »frändöpa». Det bör dervid anmärkas, att i Ungern upptagning i ett visst kristligt trossamfund icke anses ske genom dopet, utan först genom vederbörandes inskrifning i samfundets kyrkoböcker såsom medlem af detsamma.

I ändamål att kunna kontrollera det rigtiga införandet i vederbörande kyrkoböcker påbjöd ungerska kultusministern den 26 februari 1890, bland annat, att när, af hvad orsak det vara må, barn döpes af prest, tillhörande annan trosbekännelse än den barnet skall tillhöra enligt § 12 af 1868 års lag, är presten skyldig att sjelfmant inom 8 dagar efter dopet anmäla barnet till inskrifning i det rätta trossamfundets kyrkoböcker. Bryter den själasörjare, som förrättat dopet, mot ofvanstående, gör han sig, såvidt öfverträdelsen ej är underkastad strängare straff, förfallen till böter, första gången från 10 till 50 floriner och vid återfall intill 100 floriner.

Denna förordning uppväckte mycket missnöje hos det katolska presterskapet, och det klerikala partiet begagnade tillfället att i ungerska riksdagen angripa icke blott förordningen, utan äfven lagen af år 1868, men deputeradekammaran gillade i november månad förlidet år kultusministerns åtgärd och beslöt upprätthållandet af 1868 års lag med den öfverväldigande majoriteten af 213 röster mot 47; detta i ett land, der 47 procent af befolkningen tillhör den romersk-katolska kyrkan.

Den påfliga kurian nöjde sig dock icke härmed, utan pågår alltjemt en häftig konflikt i ämnet mellan staten och den hersklystna romersk-katolska kyrkan.

Jag har utförligare framställt förhållandet i Ungern för att med ett färskt exempel ådagalägga, huru svårt det är att förmå den katolska kyrkan till åttlydnad af landets lagar och hvilka faror hota, om ej en gräns i tid sättes för dess magtbegär.

Hos oss gäller, som bekant, Kongl. Maj:ts förordning af 31 oktober 1873 »angående främmande trosbekännare och deras religionsöfning», der 6 § lyder som följer: »Barn af äkta makar, som vid barnets födelse äro medlemmar af samma främmande trossamfund, må i dess lära uppfostras. Äro föräldrarne vid barnets födelse medlemmar af skilda främmande trossamfund, ege fadren bestämman i hvilketdera samfundets lära barnet skall uppfostras. Tillhör endera sådant trossamfund och den andre svenska kyrkan, då skall barnet i evangeliskt-lutherska

läran uppfostras. Har emellan makarne träffats aftal om deras barns uppfostran i evangeliskt-lutherska läran eller främmande troslära, som en af makarne bekänner, vare sådant aftal gällande, så framt det blifvit före äktenskapets ingående skriftligen upprättadt och uppvisadt för vigselförrättare, derest vigsel skett, men eljest för den myndighet, inför hvilken äktenskapet afslutats».

9 § föreskrifver, att: »Magistrat och kronofogde skola de inför dem ingångna äktenskap inom sex veckor derefter anmäla hos kyrkoherden i den svenska församlingen», — så snart en af makarne tillhör en sådan; samt vidare: »har sådant aftal, som i 6 § omförmäles, blifvit träffadt och inför den borgerliga myndigheten före äktenskapets afslutande uppvisadt, skall en bestyrkt afskrift deraf vid anmälan om äktenskapets ingående öfverlemnas, för att i kyrkoboken antecknas».

»Hvad sålunda för magistrat och kronofogde är stadgadt, gälle äfven i tillämpliga delar för prest, som viger dem, af hvilka icke någon eller endast endera tillhör svenska kyrkan.»

Slutligen innehåller 18 §: »Underlåter främmande församlings föreståndare eller prest att iakttaga hvad honom enligt denna förordning åligger, dömes till böter från och med fem till och med femhundra riksdaler».

Att, på sätt i denna förordning skett, såsom regel föreskrifva i hvilken troslära barn, födda af föräldrar tillhörande olika bekännelser skola uppfostras, är utan tvifvel riktigt och öfverensstämmande med förhållandet i andra länder, der icke all lagstiftning i dylika ämnen saknas.

Föräldrarnes rättighet att sig emellan träffa aftal om den lära, hvari barnen skola uppfostras, måste äfven betraktas som fullt riktig, men ifrågasättas kan, huruvida den inskränkning i föräldrarnes bemyndigande, § 6 innehåller, är lämplig, nemligen att »vare sådant aftal gällande, så framt det blifvit *före äktenskapets ingående skriftligen upprättadt*» o. s. v. Just häruti ligger en uppmaning till själasörjare att redan före äktenskapet förmå brudparet till en dylik skriftlig förbindelses afgifvande, och detta med alla till buds stående medel, bland andra, på sätt det katolska presterskapet numera alltid tillvägagår i vårt land, genom vägran att i annat fall förrätta vigseln.

Att häri ligger en fara bör ej kunna förnekas och har, på sätt redan blifvit framhållet, till förekommande deraf en alldeles motsatt regel gjort sig gällande i så godt som alla tyska länder jemte Österrike, nemligen att alla sådana skriftliga förbindelser, af hvad slag de vara må, äro olagliga och utan all kraft. Dertill fogas stundom straff-

bestämmelser, ibland mycket stränga, för prester, som söka förmå brudpar till dylika förbindelsers afgifvande. Deremot lemnas makarne full frihet att när som helst frivilligt öfverenskomma rörande sina barns uppfostran, så att det endast är i fall, då de ej derom enas, som lagens bestämmelser måste tillämpas. Detta är väl också både billigt och klokt samt för alla parter mest tillfredsställande.

Invändas kan visserligen, att äfven i Sverige, om en sådan skriftlig förbindelse blifvit före vigseln afgifven, bör detta ej kunna hindra föräldrarne att låta barnen uppfostras i en annan lära, efter ömsesidigt samtycke dertill, men så framt det gäller att draga barnen ur den romerska kyrkans sköte, skulle sådant säkert af de katolska presterna framhållas som ett i hög grad straffvärdt löftesbrott, medförande de största vådor för den eftergifvande fadrens eller modrens eviga frälsning. Under dessa förhållanden komma sådana fall utan tvifvel att utgöra sällsynta undantag.

Har deremot ingen dylik skriftlig förbindelse afgifvits, utan frågan öfverlemnats till föräldrarnes fria skön, är det sannolikt, i ett så protestantiskt land som Sverige, att föräldrarne merendels skola inse fördelarne för deras barn att antaga den lära, som inom landet allmänt bekännes och som bäst betryggar deras framtid i egenskap af svenska medborgare.

I alla händelser måste det vara angeläget att utan dröjsmål sätta en gräns för det nu rådande öfvergreppet af det katolska prestskapet i Sverige, hvarigenom, tvärt emot förordningens bokstaf och anda, alla eller åtminstone de allra flesta barn, födda i äktenskap mellan en katolik och en annan trosbekännare, intvingas i den förres kyrka. När sådant kunnat förebyggas i länder med en långt större och öfvervägande katolsk befolkning, bör det äfven låta sig göra hos oss.

Enligt mitt förmenande skulle detta mål i väsentlig mån kunna vinnas utan några större förändringar i nu gällande förordning af 31 oktober 1873. Dertill fordrades i främsta rummet att söka förekomma all otillbörlig påtryckning från själasörjares sida före äktenskapets ingående, och dernäst en verklig kontroll, huruvida något sådant skriftligt aftal som § 6 omförmåler blifvit mellan makarne derförinnan frivilligt träffadt, hvilket för närvarande icke på tillfredsställande sätt lär kunna ske, då vigseln kan förrättas af »dertill berättigad prest inom *enderas* trossamfund», således af den katolske presten ensamt, och det är tillfyllestgörande att uppvisa det skriftliga aftalet för »*vigsel-förrättaren*». Visserligen åligger det denne, om han tillhör främmande

kyrka, att derom inom 6 veckor underrätta den kyrkoherde, som utfärdat lysningen, men om han detta underlåter, blifver aftalet lika fullt gällande, enligt ordalydelsen i § 6, ehuru väl den försumlige vigselförrättaren gör sig förfallen till böter, i det föga sannolika fall att han för uraktlåtenheten blifver åtalad.

Aftalet kan således hemlighållas och något lagligt bevis lärer då svårligen framdeles kunna åstadkommas, att det ifrågavarande aftalet blifvit, på sätt lagen föreskrifver, träffadt före äktenskapet och icke tillkommet vid en senare tid.

Till förekommande af otillbörlig påtryckning i sådant afseende från själasörjares sida före äktenskapets ingående finnas lagbestämmelser i flera andra länder. Sålunda innehåller förordningen af 14 juli 1863 för hertigdömena *Holstein & Lauenburg*:

§ 6. »Presterskap af alla bekännelser förbjudes att före vigseln affordra brudpar, af blandad trosbekännelse någon skriftlig eller muntlig förbindelse att låta uppfostra sina barn i en bestämd lära. Förbindelser af detta slag äro utan all giltighet. Prester, som handla i strid med detta förbud straffas med embetets förlust, respektive återkallande af tillståndet att utöfva sitt embete inom hertigdömet Holstein.»

I *konungariket Sachsen* gäller mandat af 19 februari 1827, angående det katolska presterskapets rättsförhållanden, ur hvilket må anföras följande: »§ 53. Under ingen förevändning må personer af olika trosbekännelser, hvilka erna ingå äktenskap, affordras någon förbindelse rörande den trosbekännelse, hvori barn, födda i deras äktenskap, skola uppfostras. § 54. Oregelmessigheter i strid mot ofvanstående, begångna af de prester som utfärda lysning eller förrätta vigseln, skola allvarsamt bestraffas.»

Enligt förordningen af 10 juni 1845, §§ 5 och 6, bestraffas dylika af presterskapet begångna öfverträdelser, första gången med 20 thalers böter samt vid återfall med högre penningeböter, eller, efter omständigheterna, med suspension, alternativt afsättning från embetet.

Lagbestämmelser af dylik beskaffenhet borde äfven i Sverige visa sig verksamma, och kunde dervid tillämpas de straffbestämmelser 18 § i 1873 års förordning redan innehåller.

Hvad åter beträffar införandet af noggrannare kontroll öfver, huruvida sådant skriftligt aftal, som § 6 omförmäler, blifvit före äktenskapet träffadt, synes denna kunna på fullt tillfredsställande sätt åstadkommas, om blott orden i slutet af bemälda §:s första stycke: »uppvisadt för *vigselförrättare*, derest vigsel skett, men eljest för den myndighet, inför hvilken äktenskapet afslutats», utbytas mot: »uppvisadt för *den kyrko-*

herde, som enligt 4 § skall lysning utfärda. Sådant aftal skall af kyrkoherden i kyrkoboken antecknas». Såsom följd häraf borde då de två sista satserna i 9 § utgå, eller: »Har sådant aftal — — — — tillhör svenska kyrkan».

Skall nemligen det ifrågavarande aftalet, för att blifva bindande, vara före äktenskapet i den svenska församlingens kyrkobok antecknad, kan aldrig något tvifvel uppstå om dess verklighet.

Genom dessa eller liknande föreskrifter borde det åsyftade målet i väsentlig grad kunna ernås.

Att här icke är fråga om införandet af något religionstvång, bör vara tydligt, utan gäller det tvärt om att motverka och undanröjda det tvång på trosfriheten, som påfveväldet för närvarande utöfvar i vårt land.»

Den romersk-katolska propagandans aggressiva karakter är lika allmänt bekant som propagandan sjelf. Denna karakter har sin grund i och måste framtvingas af sjelfva lärobegreppet inom kyrkan, hvilket, som känt är, lyder: *extra ecclesiam nulla salus* eller: utom kyrkan finnes ingen frälsning. Däraf förklaras också den oerhörda ansträngning den romersk-katolska kyrkan allt sedan medlet af 16:de århundradet, då protestantismen stod på sin höjdpunkt, utvecklat för att undantränga eller utrota protestantismen. Några antydningar härom förekomma i motionen, men en fullständig redogörelse för förhållandet innehålles uti en af kyrkoherden i Hallaryd C. V. Prinzell författad och inför domkapitlet i Wexiö år 1888 till offentlig granskning framställd afhandling under titeln »Protestantismens tillbakagång och förfall samt de hufvudsakligaste orsakerna härtill», ur hvilken afhandling till närmare belysning af frågan följande utdrag här må meddelas:

»För att komma till ett rätt bedömande af den föreliggande frågan torde man först böra skärskåda protestantismen, då den var på sin höjdpunkt. Omkring medlet af 16:de århundradet hade protestantismen beröfvat påfvedömet betydliga områden. Vid en allmän öfverblick af ställningen tyckas alla tecken tyda derpå, att Roms sak var nästan hopplös, åtminstone i nordliga och mellersta Europa, hvartill kommer, att den återstående delen af dess andliga magtområde, Italien och Pyreneiska halfön, var vacklande i sin trohet. Se vi på de särskilda länderna hvar för sig, så springer den för Rom ofördelaktiga ställningen kanske än mer i ögonen. Det nordliga Tyskland och Baden var förloradt. I den återstående delen af Sydtyskland bibehöll Rom

ännu några fasta punkter, men flertalet af befolkningen hade affallit; med ett ord: största delen af Tyskland var protestantiskt sinnadt, blott $\frac{1}{10}$ hade öfverhufvud förblifvit Rom trogen, i erkehertigdömet Österrike till och med endast $\frac{1}{30}$. Särskildt hade reformen många vänner bland furstarne och adeln, hvilken nästan fullständigt var protestantiskt sinnad. Likaledes voro den skandinaviska nordnen, Finland, Östersjöprovinserna, Storbritannien, Holland helt och hållet och större delen af Schweiz, Ungern, Siebenbürgen, Polen, Böhmen, Irland samt en icke oväsentlig del af Frankrike förlorade för Rom. I Schweiz höllo hufvudsakligen blott de 5 skogskantonerna ännu fast vid den gamla tron. Utaf Ungerns magnatfamiljer voro endast 3 ännu katolska. Den evangeliska kyrkan var i ett blomstrande tillstånd och tilltog år för år. Likaså i Siebenbürgen. I Polen utbredde sig de reformatoriska grundsatserna i synnerhet bland adeln, gynnades af Sigismund den II samt till och med af flere biskopar. Läget var likt det i Tyskland. De evangeliske i Böhmen utgjorde $\frac{4}{5}$ af hela befolkningen. Drottning Elisabet grundlade i Irland den engelska episkopalkyrkan, hvilken katolikerna 1641, genom en sammansvärjning mot protestanterna, förgäfves sökte göra sig qvitt. Den katolska religionen förblef fortfarande undertryckt och den reformerta rådande. Protestanternas antal i Frankrike uppgifves till nära hälften af invånarne. I Bearn utgjorde de till och med $\frac{3}{4}$. Somliga beräkna dem till 5 millioner, andra till blott 2. Enligt d'Aubigné, som dock antagligen öferskattar protestanternas antal, skulle Frankrike varit nästan fullkomligt reformert. Vid tiden för religionssamtalet i Poissy 1561 angafs protestanternas antal från katolsk sida till $\frac{1}{4}$ af befolkningen. De utbredde sig mer och mer, så att man räknade 2,250 evangeliska församlingar i landet. Äfven hofvet tog intryck af reformen, som bland sina anhängare likaledes räknade många af landets ypperste. Den magt, reformens anhängare utvecklade under religionskrigen, tyckes utvisa, att, af de olika uppgifterna om deras antal, den kommer verkliga förhållandet närmast, som angifver dem till nära hälften af befolkningen. Äfven i Spanien var katolicismens ställning hotad. Kejsar Carl den V:s egen kaplan, en benediktiner, afföll. De evangeliska grundsatserna utbredde sig hemligen bland folket, kommo jemväl in i klostren, af hvilka flere antogo reformen, hvarjemte ett stort antal af genom rang och lärdom högt uppsatte fans bland dess anhängare. Till och med uti Italien voro protestanterna talrika, synnerligast på Venedigs område. Flere framstående män sveko Rom, deribland också den påfve protonotarien. Reformationen hade sålunda vid den förstnämnda tidpunkten, midten af 16:de århundradet, gifvit

Rom ett fruktansvärdt dråpslag, men den hade nu uppnått sin höjdpunkt. Skickligt ledd af jesuiterna, började reaktionen sitt framgångsrika arbete, hvilket, i samband med åtskilliga missförhållanden inom protestantismens eget sköte, ledde till dess tillbakagång och förfall.

Redan vid trettioåriga krigets början voro protestanterna i Tyskland nedbragta till $\frac{3}{4}$ af rikets folkmängd och vid dess slut till hälften. Böhmen, Österrike, öfre Pfalz, många riksstäder och biskopsdömen hade åter blifvit katolska, hvarjemte ett stort antal furstar i Tyskland och anorstädes afsade sig den evangeliska tron. Äfven 19:de århundradet, synnerligen sedan 1848, visar oss en talrik skara af romfarare icke minst bland samhällets högstuppsatte och bildade. Se vi särskildt på förhållandena i nutiden, så utgjorde 1880 tyska rikets och cisleithanska Österrikes hela invånareantal 67,300,000, hvaraf 36,400,000 katoliker och 28,700,000 protestanter, hvadan de förra öfverskjuta de senare med 7,700,000. Enligt Kolb skulle likväl den evangeliska kyrkan i tyska riket tillväxa fortare än den katolska. Han medgifver dock, att i Preussen och några småstater ett motsatt förhållande eger rum. Också anför Gustaf-Adolfs-föreningens årsberättelse för 1884—85 flere exempel på protestantismens betryckta och hotade ställning. Sedan 1868 har i Westpreussen katolikernas antal ökats med 62,000 själar, de evangeliskes blott med 34,000. En krets derstädes har blott 6 kyrkor för 35,791 evangeliske invånare, men 22 för 25,827 katoliker, och i hela Preussen ökade sig antalet socken- och filialkyrkor från år 1858 till 1864 hos de evangeliske med 109, hos katolikerna med 442. Sedan staten dels vid reformationen, dels genom senare lagar 1803 och 1810 beröfvat den evangeliska kyrkan i Preussen dess egendom, saknar hon nu i flere hänseenden det nödvändigaste såsom till ersättning för genom civilståndslagstiftningen bortfallna jura stolæ, till grundande af behöfliga nya församlingar m. m., då deremot katolikernas kyrkliga behof af staten blifva rikligen tillgodosedda. Så t. ex. aflönas den katolske biskopen i Breslau med 73,000 mark, den i Fulda med 25,000 o. s. v., under det att en evangelisk generalsuperintendent blott erhåller 9,000. I årligt statsanslag har den romerska kyrkan i Preussen i rund summa 2,500,000 mark, den evangeliska 2,550,000, oaktadt antalet af de evangeliske, 17,600,000, är nära dubbelt så stort som katolikernas, 9,200,000. Så 1880. Den ultramontane historieskrifvaren Janssens arbete, »Tyska folkets historia efter medeltidens slut», har förmått flere protestanter att öfvergå till katolicismen och kommit andra att tvifla på protestantismens sanning och reformationens välsignelse. Slutligen synes äfven kulturkampen komma att ända med Roms seger, hvarigenom bland

annat af de.1875 utvisade ordnarne alla, som icke egna sig åt undervisning, få återkomma. Det är icke mer än ett halft århundrade sedan Schleiermacher nedskref sin sista profetia: »Es werden lebendige Frommigkeit und freisinniger Muth aus dem geistlichen Stande immer mehr verschwinden; Herrschaft des todten Buchstabens von oben, ängstliche geistlose Sektirerei von unten werden sich einander immer mehr nähern und aus ihrem Zusammenstoss wird ein Wirbelwind entstehen, der viele rathlose Seelen in die aufgespannten Garne des Jesuitismus hinein treibt». »Seither haben kaum zu zählende Schaaren den Weg nach Rom eingeschlagen». (Nippold). Påtagligast visar sig protestantismens tillbakagång i Böhmen, hvarest 1880 katolikerna uppgingo till 5,339,441 och protestanterna till 119,997; i erkehertigdömet Österrike, der 1880 på 3,090,241 invånare blott 56,109 voro protestanter; i Elsass, der för 3 århundraden sedan högst $\frac{1}{3}$ af befolkningen tillhörde den romerska kyrkan, men numera nära nog $\frac{4}{5}$ äro katoliker, och i Baden, af hvars invånare 1880 547,461 vore protestanter och 993,109 katoliker. I transleithanska Österrike står det katolska proselytmakeriet i full blom, och de evangeliskes antal förminskas mångenstädes på ett i ögonen fallande sätt. 1880 voro på 15,642,000 menniskor 3,154,000 protestanter och 7,849,000 katoliker. »Haben wir ein Recht, aus der Gegenwart auf die Zukunft zu schliessen, so zeigen uns die Zeichen der Zeit, das die ev. Kirche Ungarns einer schlechten Zukunft entgegengeht. Die röm. Kirche tritt mit immer bedrohlicherer Macht auf und ihre Mittel zur Bedrückung der ev. Kirche sind in unverkennbarer Zunahme begriffen». (Ev. Kirch-Zeitung 1886, n:o 21.) I Polen funnos 1870 mot 4,882,000 katoliker 327,000 protestanter, och är protestantismen äfven här stadd i trångmål. Den evangeliska kyrkans bestånd i Östersjöprovinserna har en längre tid varit hotadt af ett från det rysk-nationella partiets inflytande utgånget grekiskt-katolskt proselytmakeri, hvarför jordmånen var förberedd genom de söndringar, som herrnhutiskt konventikelväsen infört i församlingarne. Uppslaget till detta proselytmakeri gafs genom den kamp, som utspann sig mellan den påfliga kurian och ryska staten vid tiden för polska upproret 1830, och hvilken kamp blef mindre menlig för den romerska än den evangeliska kyrkan. 1828 upphäfdes bibelsällskapen. Icke långt derefter undertrycktes de evangeliska missionerna i Kaukasus, och 1845 började de agrariskt-konfessionella agitationerna i Liffland, som genom löften om skänker af jord skulle föra letter och ester till ryska kyrkan, hvarför också många tusen bönder öfvergingo. 1860 räknades proselyternas antal till 100,000. I senare tider synes berörda proselytmakeri

samt de godtyckliga åtgärder, som ryska styrelsen tid efter annan vidtager för att befordra detsamma och om möjligt tillintetgöra den evangeliska kyrkan, snarare vara i till- än aftagande. Under ett år (1886) öfvergingo i Estland från den evangeliska till grekiska kyrkan 2,760 personer och året förut på Dagö 1,894. Samma år öfvergingo i Kurland 994 och 1886 ytterligare 1,009. I Kurland har dessutom den romerska katolicismen återbördat $\frac{1}{3}$ af invånarne. Ett bevis på protestantismens svaghet är det visserligen, att den ej förmått åtgöra något för att afhjelpa sina trosförvandters i Ryssland betryck; ty det försök, som genom evangeliska alliansen blifvit gjordt härtill, verkade snarare motsatsen. Deremot har den romerske påfven, här som i Tyskland, till slut segerrikt bestått kampen med staten samt genom ett fredsföredrag 1882 af Ryssland utverkat för katolicismen icke ovigtiga medgifvanden. Holland, skådeplatsen för ett långvarigt och ärofullt protestantiskt befrielsekrig, är i dag ett tacksamt fält för den romerska kyrkan. Utaf dess till 4,000,000 uppgående befolkning tillhörde 1879 $\frac{3}{5}$ den protestantiska och nära $\frac{2}{5}$ den katolska kyrkan. 1862 var klostrens antal 175 med 3,007 invånare och under de derefter närmaste 20 åren hafva dessa arsenaler för Roms härar ytterligare ökat sig. Provinsen Limburg ensamt räknar nu 108 klosterliga anstalter med omkring 3,200 invånare. Sedan 1848 allmän religionsfrihet proklamerades, då den katolska propagandans pionierer, jesuiterna, satte sig fast der, har det katolska partiets magt och inflytande med hvarje år varit i stigande. Genom ett påfligt bref återställdes 1853 den gamla katolska hierarkien. »Wer die papale Presse in ihren verschiedenen Schichten, die sozialen Folgen der modernen Klostergründungen, die kastenartige Absperrung des einen Volkstheiles vom andern, die Ergebnisse der päpstlich-jesuitischen Methode für Priestererziehung, Volksgottesdienst, höheres und niederes Schulwesen nach dem Leben studieren will, der kann es nirgends besser wie in dem Lande des achtzigjährigen Freiheitskrieges.» (Nippold.)

Uti de till Belgien hörande provinserna qväfdes reformationen snart. Der funnos 1880 på 5,520,000 katoliker blott 15,000 protestanter. Under åren 1830—1870 har klostrens antal ökats från 251 med 3,645 invånare till 1,500 med 28,000 invånare.

Frankrike skulle troligen med tiden helt antagit reformen, om icke kalvinisternas råa våldsamhet haft en afskräckande verkan på många, som eljest varit reformationen benägne. De franska protestanternas ställning försvagades i stället allt mer. Oaktadt folkmängdens tillväxt minskades deras antal både absolut och relativt i förhållande

till katolikerna. Vid nantesiska ediktets utfärdande 1598 hade protestanterna i Frankrike ännu öfver 760 kyrkor, år 1619 700 och 1860 blott 103. År 1604 nämnas 6 särskilda reformerta universitet. Nu finnas endast 2 protestantiska fakulteter i landet. Vid tiden för upphäfvandet af ediktet i Nantes 1685 räknades på 20,000,000 fransmän vid pass 2,500,000 reformerta, och 1880 funnos i riket omkring 81,000 lutheraner och 580,000 reformerta mot 36,000,000 katoliker och andra trosbekännare, hvarvid är att märka, att 1870 förlorades med Elsass-Lothringen 305,167 protestanter och 1,260,992 katoliker och andra trosbekännare.

Kanske mycket därför att den zwingliska rigtningen i Schweiz på ett alltför pockande och bröstgänges sätt sökte bryta sig väg, så gjorde reaktionen, synnerligen efter protestanternas nederlag vid Kappel 1531, betydande framsteg. Väl ersattes dessa förluster i någon mån af protestanternas nya vinningar i det franska Schweiz; men tvenne utmärkte romerske prelaters verksamhet återförde icke få af de affallne tillbaka i katolska kyrkans sköte. Redan i det borromeiska förbundet 1586 hade de afgjort katolska kantonernas antal ökats till 7. År 1626 var reformationen i det italienska Schweiz undertryckt, och i franska Schweiz återvunnos utaf Frans af Sales vid pass 80,000 kättare för Rom. Staden Genève har nu 24,000 protestanter och 20,000 katoliker och inom kantonen i öfrigt är katolikernas antal 51,557 och protestanternas 48,359. Hela invånareantalet i Schweiz 1880 utgjorde 2,846,000, deraf 1,667,000 protestanter och 1,160,000 katoliker. Katolska kyrkan har 6 biskopar och presternas antal, omkring 6,000, är mycket talrikare än hos protestanterna. 1871 funnos 88 kloster med 546 munkar och 2,020 nunnor. I Spanien utplånade inquisitionen snart alla spår af reformationen, och 1572 var protestantismens framgång äfven uti Italien hämmad. År 1882 utgjorde Italiens invånareantal 28,733,396. Efter protestanternas egna uppgifter voro de 62,000, deraf 22,000 valdenser. Utaf Spaniens 16,634,345 invånare voro 1883 evangeliska kristna 6,654 af åtskilliga protestantiska kyrkosamfund. De försök, som i senare tid gjorts för att evangelisera så Italien som Spanien, hafva haft föga framgång. En orsak härtill, särskildt hvad Italien angår, är det protestantiska sektväsendet, som med metodisterna i spetsen der börjat uppträda. År 1882 verkade i Rom 8 olika protestantiska kyrkosamfund.

Synnerligen anmärkningsvärd är katolicismens tillväxt i Storbritannien. År 1786 var katolikernas antal 60,000 med 359 prester, och bemärktes de då vara i aftagande. 1792 funnos i England blott

35 obetydliga katolska kapell, men sedan 1829 har katolska kyrkan raskt utbredt sig. 1850 återställdes den påfliga hierarkien i England genom upprättande af 13 katolska biskopsdömen. Vid samma tid räknade katolikerna 305,393 medlemmar. Presternas antal uppgick till 2,088 och gudstjensthusens till 1,315. År 1876 visar i förhållande till 1875 en ökning af 64 katolska prester och 21 kyrkor. I spetsen för den katolska kyrkan i England stå nu 1 erkebiskop, 16 biskopar (deraf 3 i Wales) samt 2,112 prester, hvilka tjenstgöra i 1,888 kyrkor och kapell. Dessa siffror äro vid pass dubbelt så höga som de, hvilka uppgifvas kort före hierarkiens grundande 1850. Antalet katoliker uppgafs 1871 till 1,058,000 på 22,849,000 invånare och 1881 på 27,132,449 invånare till öfver 2,000,000. De katolska skolornas antal ökas med hvarje år. Utom ett 1874 upprättadt fritt katolskt universitet, finnas 22 högre och 28 mellanskolor för gossar, omkring 80 klosterskolor för flickor samt 1,400 strängt konfessionella folkskolor med 140,000 lärjungar. År 1849 hade England 33 jesuiter-kolonier. Jesuiternas antal räknades till mer än 300 och det tilltager beständigt. I öfrigt räknades år 1842 25 och år 1876 379 kloster. Beaktansvärd är äfven den samhällsställning många af de engelska konvertiterna innehafva. Redan 1852 voro i Oxford 92 och i Cambridge 43 universitetsmedlemmar öfvergångne till katolicismen, deraf 82 anglikanska andlige. Ett decennium senare antecknade man 867 bekanta proselyter, hvaribland 243 andlige. År 1879 offentliggjorde »Whitehall review» en 41 sidor stark konvertitlista, hvaribland 350 andlige. Af de nyomvände tillhöra 1,051 adeln och de förnäma familjerna. I öfrigt äro militärer, rättslärde, läkare, konstnärer m. fl. representerade. Hvarje år uppstå nya katolska dômer och katedraler. År 1878 byggdes i biskopsdömet Liverpool 9 praktfulla kyrkor och 9 andra voro under byggnad. En mängd af romersk-katolska tidskrifter och dagblad bidra att befordra propagandan. Nippold förmenar visserligen att sedan vaticanconciliet i konversionsströmmen blifvit icke blott ett stillestånd utan tillika en återgång; men andra underrättelser af senare datum gifva vid handen, att den jesuitiska propagandans framgångar i England fortfara. »Verfolgt man aufmerksam die Augen das Anwachsen des römischen Machtinflusses (innerhalb 5 Jahren von 1880—1885, über 400 neue Kirchen und Kapellen und 650 Priester mehr), die Vermehrung der Klöster (über 626), welche systematisch gegen den protestantischen Glauben in ihren Bezirken arbeiten, zählt man die Tausende und Tausende, welche jährlich zu Rom übertreten, zählt man ferner die auf mehrere Tausende

sich belaufende Schaar der anglikanischen Geistlichen, welche als Mitglieder von Brüderschaften nichts verzäumen, um die eigene reformirte Kirche zu zerstören, . . . dann muss sich für jedem treuen Protestanten die Frage nahe legen: Wo soll das alles hinaus? (Ev. Kirch.-Zeit. 1886 n:o 48).»

För 50 år sedan fans det i Skottland blott 62 katolska prester och 24 kyrkor, men 1878 återupprättade påfven den katolska hierarkien med 6 biskopsstift och nu har den katolska kyrkan här 2 erkebiskopar, 4 biskopar, 328 prester, 330 kyrkor och kapell, 309 skolor, 39 kloster och 3 högre läroverk. Af Skottlands 3,866,521 invånare uppgifvas 320,000 tillhöra denna kyrka. På katolska tidningar och tidskrifter af alla slag felar det äfven i Skottland likaså litet som i England. Sådana katolicismens framsteg i det ultraprotestantiska Skottland med dess berömda frikyrka och presbyterialförfattning äro betecknande.

Englands bemödanden att i Irland undertrycka katolicismen visade sig i längden fruktlösa. Den tog åter fotfäste och vann mark. 1869 måste man slutligen upphäfva den Irland påtvingade episkopalkyrkan såsom statskyrka. År 1881 voro i Irland 3,960,891 katoliker mot 1,213,945 protestanter. I senare tider, under den liberale Gladstones styrelse, har det stolta Albion, om det än icke i likhet med fastlandets två mäktigaste stater officielt gjort någon Canossafärd, dock sett sig nödsakadt att försöka påfvens bemedling, för att komma till rätta med de irländska katolikerna. Till belysande af ställningen, tjenar äfven den omständigheten, att till Vatikan-conciliet 1869—1870 sände Storbritannien 35 biskopar, Tyskland blott 19 och Spanien 41. I britiska kolonierna voro 1855 de katolska stiftens antal 44, år 1877 åter 88. Särskildt i det britiska Nordamerika funnos för 63 år sedan blott 2 katolska biskopar; nu räknar man 30 samt 2,000 prester och 2,000,000 katoliker mot 3,000,000 protestanter. Ensamt i Canada hafva de katolska kyrkorna på 7 år ökats från 779 till 1,692. Anmärkningsvärdt är äfven att 2,000 döttrar af protestantiska föräldrar uppfostras i katolska klosterskolor.

Gå vi nu till Nordamerikas Förenta Stater, så voro vid republikens början år 1783 baptisterna bland alla kyrkosamfund de talrikaste. De räknade 872 kyrkor. Dernäst kommo kongregationalister med 700 och presbyterianer med 410, hvaremot metodisterna då blott räknade 60 kyrkor. Hvad katolikerna angår, voro de enligt Hellwald 1784 knappast tolererade, uteslutne från alla borgerliga embeten, samt kunde endast i Filadelfia fira offentlig gudstjenst. I antal uppgingo de knappt till

2,000 och voro stadda i aftagande, så att år 1790 var proportionen en på 31 af befolkningen. År 1800 blott en på 88.

Af de nuvarande (1884) talrikaste kyrkosamfundet räkna:

	Pastorer	Församlingar	Kommunikanter
Romerska katolikerna	6,905	8,588	6,832,954
Metodisterna	27,041	51,764	3,814,876
Baptisterna	25,954	39,405	3,516,872
Presbyterianerna	9,580	12,852	1,069,033
Lutheranerna	3,834	6,763	912,742
Kongregationalisterna	4,043	4,170	418,564
Episkopalerna	3,912	4,563	407,108

Samma rangordning i anseende till kommunikantantalet intaga dessa samfund enligt professor Schaffs tidigare uppgifter. Biskop Cornelius i 19 århundradets kyrkohistoria antager metodisterna till 7 millioner, baptisterna till 4, romkatolikerna till 3 och lutheranerna till 2½ millioner, deretter komma i antal presbyterianer och episkopaler, de senare föga mer än 1 million. De olika religionssamfundens inbördes magtställning kan ock i någon mån bedömas af det antal representanter de hafva i kongressen. Af dess 408 medlemmar äro (1885) 72 metodister, 63 baptister, 41 biskoplige, 37 presbyterianer, 36 katoliker, 15 unitarier, 8 lutheraner, 2 qvåkare och 10 campbelliter. 124 medlemmar stå utom kyrka och religionsbekännelse.

Märklig är katolicismens hastiga framgång, hvilken äfven bekräftas af Kolbs yttrande: »So entschieden viele aus Europa eingewanderte Katholiken factisch aufgehört haben dieser Kirche anzugehören, so hat doch keine der Kirchen mehr Proselyten gemacht als diese».

År 1808 kom en katolik på 68 protestanter, 1840 en på 18, 1860 en på 7, och under det landets folkmängd från 1840 till 1860 ökade sig med 36 på 100, växte katolikernas antal under samma tid med 128 på 100. (Handbuch der Länder- und Staatenkunde v. G. A. v. Klöden). År 1789 grundades inom unionen i Baltimore det första katolska biskopsdömet. 1850 indelades unionens område i katolska biskopsstift, hvarvid Newyork blef säte för en erkebiskop, och 1886 utgjordes katolska kyrkans hierarki inom berörda område af 1 kardinal, 12 erkebiskopar, 61 biskopar och 7,658 präster. 6,910 församlingar hade kyrkor. 1873 räknade man 3,000 munkar (deribland 1,100 jesuiter) samt 7,000 nunnor, och snart är antalet kloster, kongregationer och föreningar här större än i Frankrike och Italien tillsammans. I synnerhet

sedan 1850 har den katolska kyrkan härstädes tilltagit hastigare än alla protestantiska kyrkosamfund tillhoppa. På de följande 30 åren tillväxte nemligen landets folkmängd med 116 procent, alla protestantiska kyrkors kommunikant-antal med 185 procent och den katolska folkstockens med 294 procent. Från 1850 till 1880 förmerades evangeliska pastorernas antal med 173 procent, katolska presters med 391 procent, och från 1870 till 1880 ökades antalet af protestantiska kyrkobyggnader med 49 procent, men af katolska med 74 procent. Särledes vinnlägga sig katolikerna om uppfostringsanstalter och skolor. I 36 seminarier bereda sig 1,530 studenter till prester. Vidare hafva de 88 colleges (gymnasier), 593 akademier och 2,697 församlingsskolor med 535,725 lärjungar. Ett fullständigt universitet med rik utrustning hafva jesuiterna kallat till lif. I San Francisco besökas jesuiternas föreläsningar af 700 studenter, och 1,136 studera i deras seminarier. Amerikanarne skicka i synnerhet sina döttrar till de katolska flickskolorna, och i allmänhet är mer än hälften af lärjungarne i jesuiternas många bildningsanstalter af protestantisk härkomst. Det uppgifves att tillsammans 10,000 protestantiska barn få sin uppfostran i katolska skolor. Särskildt lägger man an på att bilda barnen i de blandade äktenskapen till verktyg för propagandan. Den politiska och pedagogiska verksamheten blir äfven understödd genom en skickligt organiserad press, hvars mäktiga inflytande ökas derigenom att den står under en gemensam öfverstyrelse.

Fästa vi åter afseende vid kyrkoförmögenheten, så voro 1875 metodisterna främst med 80,000,000 dollars, katolikerna, som 1850 egde blott 9,000,000, kommo i andra rummet med 61,000,000. Dertill kommer en mycket stor jordegendom, som till namnet innehafves af enskilda personer. Dernäst komma presbyterianer med 48,000,000, derefter baptister och episkopaler. Vidare är att bemärka, att de religionssamfund, som här egentligen synas med någon framgång täfla med katolikerna, nemligen metodister, baptister och möjligen äfven presbyterianer, sönderfalla inom sig, metodisterna uti åtminstone 17, i kyrkligt hänseende från hvarandra åtskilda, sjelfständiga denominationer, af hvilka de talrikaste, den episkopala metodistkyrkan, blott räknar 1,700,000, och af baptister finnes det icke mindre än 20 samt af presbyterianer 13 olika slag. Uppgifterna, rörande såväl katolikernas som öfriga religionssamfunds medlems-antal i Förenta Staterna, såsom ock i Storbritannien, vexla nu visserligen, men deri synas alla vara ense, att i begge landen katolska partiet dagligen växer i magt och inflytande icke minst bland de högre klasserna.

Se vi slutligen på den skandinaviska nordens och Finland, så har den katolska reaktionen äfven här icke varit utan all framgång, synnerligast i Danmark. Vid tiden för religionsfrihetens införande före 1850 visste man ej i det sistnämnda landet af några inländska katoliker, blott 2 tyska kolonier. År 1860 funnos i Danmark med hertigdömena 1,200 katoliker, 1880 uppgingo de, hertigdömena nu frånräknade, till 3,000 och 1885 till 4,000 i landet födda. 28 missionärer, af hvilka hälften äro jesuiter, deraf 9 infödda, arbeta på katolicismens ytterligare utbredande. Ensamt i Fredericia hafva 207 personer med 120 barn blifvit vunna för katolicismen. I Köpenhamn hafva katolikerna en kyrka, 4 kapell, ett sjukhus med 40 systrar och i stadens närhet vid Ordrup ett seminarium till utbildande af katolska prester för Danmark. »Association de la propagation de foi», ett sällskap i Lyon för katolsk mission, utgaf 1871 för danska missionen 28,000 francs och för missionerna i Norden för öfrigt 31,480 francs, hvaraf synes, att Rom ej har lemnat ur sigte äfven Skandinaviens återvinnande. Till och med det aflägsna Island är föremål för propagandans omsorger. I Norge är katolikernas antal sedan 1851, då full religionsfrihet genomfördes, i stigande. 1875 utgjorde de 502 personer med 8 församlingar, 1878 uppgifvas de hafva 11 kyrkor och 14 prester. Desslikes hafva de 2 pensionat, af hvilka S:t Josefsstiftelsen i Kristiania 1880 hade under sin vård mellan 4- och 500 barn till uppfostran. År 1880 räknade katolikerna i Sverige 810 personer med 4 församlingar och en särskild missionsstation, som förestås af en konvertit. De tyckas hittills här icke haft någon märkbar framgång, »aber man darf nicht vergessen, dass die Propaganda ununterbrochen im Verborgenen arbeitet und dass ihre Aussaat erst später an den Früchten erkannt werden kann» (Nippold).

I Finland var 1883 konfessionernas ställning: lutheraner 2,069,720, grekiska katoliker 39,221 och romerska 2,300.

Af det föregående tyckes alltså framgå, att protestantismen med hänsyn till sin magtställning gent emot det kyrkosamfund, hvarifrån den utgick, i det hela nedsjunkit från den plats, den en gång intog, då den stod på sin höjdpunkt, och detta nedsjunkande skall måhända visa sig än djupare, då vi nu gå att undersöka protestantismens tillbakagång och förfall med afseende på den kyrkliga söndringen och upplösningen i det inre.»

Den utbredning, den romersk-katolska kyrkan således redan vunnit och den ytterligare utvidgning, samma kyrka oafåtligt eftersträfvat inom de civiliserade länderna, förnämligast på protestantismens bekostnad och under ständiga öfvergrepp mot densamma, måste följaktligen innebära den kraftigaste uppmaning för de protestantiska kyrkorna att här vara på sin vakt och att söka, förutom med de inre, äfven med alla yttre hjälpmedel och således jemväl genom lagstiftningen värja sig mot den gemensamma fienden. De strider på detta område, som under de senaste årtiondena pågått och fortfarande utkämpas mellan den omnipotenta kyrkan och staten inom flera främmande länder, äro allom bekanta och, såsom äfven motionären framhållit, hvarjehanda tids-tecken tyda derpå, att dessa strider framdeles sannolikt skola komma att öfverflyttas äfven till vårt land, om staten och vår svenska kyrka underlåta att i tid taga sina mått och steg för att förebygga anledningarne till desamma. Utskottet delar äfven motionärens mening, att *en* bland dessa anledningar, som hota att störa lugnet och framkalla strider inom både det kyrkliga och borgerliga samhället, är att söka uti den mindre tillfredsställande beskaffenheten af den hos oss nu gällande lagstiftningen rörande de i de så kallade »blandade äkten-skapen» födda barnens religiösa uppfostran, samt att denna bristfällighet, hvaraf den romersk-katolska kyrkan betjenat sig för att under sig intvinga nästan alla sådana barn, bör, så vidt ske kan, genom förändrad lagstiftning afhjelpas. Innan emellertid utskottet öfvergår till den förändring i lagstiftningen, som enligt utskottets förmenande erfordras, för att motionens syfte åtminstone i någon mån må kunna uppnås, tillåter sig utskottet att hänvisa till här nedan införda utdrag af den bekante tyske kyrkohistorikern dr *Karl Hases* »Handbuch der Protestantischen Polemik gegen die Römisch-Katholische Kirche», enär, enligt utskottets förmenande, den här förekommande belysningen af å ena sidan statens uppgift vid ordnandet af lagstiftningen rörande de blandade äkten-skapen och å andra sidan de båda kyrkornas skilda åskådningssätt af och ställning till frågan, jemte det enskilda familjeintressets tillbörliga kraf, i väsentlig mån är egnad att anvisa den riktning, uti hvilken lagstiftningen måste gå, för att så vidt möjligt tillgodose samtliga berättigade med den svårlösta frågan förbundna så väl allmänna som enskilda intressen.

Det ifrågavarande utdraget af doktor *Hases* handbok är af följande lydelse:

»Det är af samvetsskäl, som de båda kyrkorna afråda från blandade äkten-skap, ty alltid skall den olika trosbekännelsen komma att

kasta en mörk skugga, och detta i samma mån som den är lefvande; men båda kyrkorna skola göra det, väl vetande, att de icke kunna uträtta mycket gent emot det enskilda, af hjertan redan slutna förbundet, och detta icke nödvändigtvis af liknöjdhet i trossaker, utan till följd af en naturens eviga lag, enligt hvilken böjelsen de olika könen emellan ej blott öfverger fader och moder, utan äfven, vaknad till full lidelse, genombryter alla skrankor, dem stånd, nationalitet, ja äfven kyrkan uppresa. Den protestantiska kyrkan har ännu större skäl att frukta för dessa äktenskap, då den genom biktstolens magt och den katolska makens eller makans ängsliga omsorg för alla deras älskades eviga salighet, lätt kommer till korta med afseende på barnen, d. v. s. med afseende på kyrkans framtid, under det den katolska kyrkan förebär sin i medeltidens åskådningssätt grundade farhåga för de blandade äktenskapen nästan blott såsom någonting nedärfdt, emedan det icke är främmande för denna kyrka att dessa äktenskap, blott kyrkan ej genom statsmagten hindras att genomföra sina vilkor, till och med mycket bidra till katolicismens utbredande.

En kristen och verkligt konservativ stat med befolkning af olika trosbekännelser bör hålla derpå, att denna befolkning bor fredligt tillsammans, hvilket endast är möjligt, om lika rättigheter skyddas mot ömsesidiga öfvergrepp. Staten är därför fullkomligt berättigad att utfärda en allmän lag rörande uppfostran af barn, födda i blandade äktenskap. För båda de i Tyskland gällande olika affattningarne af denna lag, antingen att alla barnen följa faderns religion, eller att religionen rättar sig efter de olika könen, låta sig skäl anföras. Till förmån för den förra bestämmelsen gent emot den senare gör man gällande, att genom denna tvedrägten mellan kyrkorna fortplantas inom familjen och att sämjan emellan familjemedlemmarne sålunda undergräfväs. Emellertid ligger det dock i den förra bestämmelsen alltid någonting våldsamt, faderns och hans kyrkas allenarådande rätt. Hos modern skall det, äfven om hon böjer sig för lagen och kärlekens magt, alltid kvarlemna en tagg i hjertat, att allt hvad hon burit i sitt sköte, skall blifva främmande för hennes egen kyrka; hon skall svärligen låta trösta sig dermed, att det samma vederfares modern från den andra kyrkan, och det hårda kommer att te sig än hårdare, om efter mannens död modern skulle tvingas att uppfostra alla barnen i den främmande bekännelsen. En redan grundlagd kyrka har borgen för sitt förblifvande i naturlagen hos de i hennes sköte födda barnen, då det vida öfvervägande flertalet af människorna nu en gång är så skapadt, att de i vår barndom väckta känslorna och religiösa föreställningarne äro af-

görande för hela lifvet. Deraf följer, att ej blott hvarje medlem af en kyrka för sin person under denna korta lefnadstid tillhör denna kyrka, utan ock i sig bär en omätlig framtid genom den förhoppningen och det vissa löftet, att, om Gud välsignar honom med barn, dessa äfven skola tillhöra samma kyrka. Denna förhoppning krossas på ett onaturligt sätt genom hvarje blandadt äktenskap, hvars barn uteslutande förskrifvas åt den andra kyrkan. Derjemte föreligger på många trakter, såsom fallet var vid Rhen, genom faderns ensamt gällande rättighet, onekligen en inkräktning af den andra kyrkan, som nödvändigt måste reta de andlige till motstånd. I hvarje händelse måste till denna lag tillika fogas det tillägg, att vid blandade äktenskap vigseln regelbundet skall verkställas af prest tillhörande brudgummens kyrka. Följa deremot enligt lag barnen de respektive könen, då fortsättes endast hvad som redan förefinnes hos fadern och modern, det är det i sanning konservativa, i det att åt hvarje kyrka det könet bevaras, som den har tillfört, och på hvilkendera sidan då flertalet kommer att falla, det ligger i naturens hemlighetsfulla magt, i Guds skickelse. Detta är det naturenlige och rättvisa, hvari, med all trohet gent emot sin egen kyrka, ett rättänkande och ödmjukt sinne lätt fogar sig. Äfven skall det då ske, att motsatsen mellan kyrkorna genom syskonkärleken och föräldrarnes förebild mildras och familjen sålunda blifver en bild af och en plantskola för det, som vårt folk åter vill blifva, oaktadt katolicism och protestantism, ett stort enigt folk. Skärpan hos det katolska, blott på omvändelse rigtade nitet, torde visserligen derigenom råka i fara för att något förslöas.

Statslagen, huru den än är affattad, kan ej förbjuda mot den samma stridande aftal emellan föräldrarne rörande barnens religiösa uppfostran utan att tyranniskt ingripa i familjens helgedom. Här måste likväl i synnerhet den protestantiske fadern göra sig beredd på ett ingripande från den katolske biktfaderns sida. Hvad man skulle kunna försvara vore en åtgärd i enlighet med den preussiska kabinettsordern, hvarigenom utfästelser från den trolofvades sida rörande barnens religiösa uppfostran, såsom merendels gjorda i ett ofritt tillstånd, blefve förbjudna. Men i den ena eller andra formen låta de dock ej hindra sig, staten kan endast förklara, att rättsligt bindande kraft ej kan tillmötas dem. Man skulle kunna säga, och man har äfven å vår sida tillstyrkt sådant, att den protestantiska kyrkan ju kan med samma ifver söka verka derhän, att protestantisk uppfostran tillförsäkras alla barnen. Det vore likväl ett vidrigt skådespel, om bakom hvarje brudpar af olika trosbekännelse de begge fiendtliga presterna stode, hvar-

dera manande och oroande den andre, hvar och en af dem fordrande *allt* för sin kyrka. Och om än det katolska förfaringssättet ej ryggar tillbaka därför, så kunna *vi* ej försona oss med den tanken, att en sedesam trolofvad qvinna underhandlar eller låter underhandla om en framtida modersfröjd med den, genom hvilken hon hoppas derpå, utan att ännu tänka sig densamma.

Till att viga får den katolska presten ej tvingas. Staten har endast att tillse att, då denna ej vägras på annan grund än den, att barnens förskrifning blifvit nekad, den äktenskapliga välsignelsen verkställs af den protestantiske presten. *Detta åstadkommer äfven enligt katolsk åskådning ett giltigt äktenskap.* Hvad den katolska parten kommer att lida därför i biktstolen, deremot gifves intet rättsligt skydd. Sålunda är det här uppenbart sämst stäldt för protestantismen, men den kan med godt mod förtrösta på sin inre magt och mildt döma om den enskilde prestens förfarande, ty den vet att denne, bunden af sin kyrkas princip, icke kan fälla en rätt dom. Men det är likväl sjelfklart, att vi såsom en dålig protestant och nästan öfverlöpare betrakta en protestantisk man, som för att vinna en qvinna lofvar den katolska kyrkan samtliga sina barn och låter uppfostra dem i densamma, om också kyrkostraff, såsom der och hvar föreslagits, icke ligga i protestantismens skaplynne. För hvad anser då den katolska kyrkan den katolske fadern, som skulle göra dylikt för en protestantisk qvinna? Påfven har bittert beklagat sig öfver orättvisan i Ryssland, att der barnen i hvarje blandadt äktenskap mellan en romersk-katolsk och en grekisk-orthodox make måste uppfostras i den grekiska kyrkan. Det är samma orättvisa hos den der herskande grekiska kyrkan som den i Vesterlandet herskande har utöfvat och än försöker att utöfva.»

Enligt utskottets förmenande måste, i väsentlig öfverensstämmelse med de åsigter, som i doktor *Hases* handbok uttalas, vid lagstiftningen rörande de i de blandade äktenskapen födda barnens religiösa uppfostran tillbörlig hänsyn tagas till *två hufvudprinciper*, nemligen *dels* till statens rätt och pligt att tillse det lagen innehåller nödiga garantier därför att de i dylika äktenskap födda barnen icke tillåtas uppväxa utan att erhålla religiös uppfostran, och *dels* till föräldrarnes rätt att, utan intrång från den ena eller andra kyrkans sida, fritt bestämma om

den religionslära i hvilken deras barn skola uppfostras. Att genom de i 6 § af dissenterlagen meddelade bestämmelser den förra af dessa principer blifvit i vår lagstiftning tillbörligen häfdad, så att ingen förändring eller tillägg i detta hänseende erfordras, lär icke kunna bestridas. Helt annorlunda förhåller det sig deremot med tillämpningen i lagstiftningen af den senare principen, eller föräldrarnes bestämningsrätt, enär föräldrarne, om de vilja begagna sig af sin i lagen medgifna rätt att få barnet uppfostradt i den ena eller andra tros läran, måste derom *före* äktenskapets ingående upprätta och inför vederbörande embetsmyndighet uppvisa skriftligt aftal. Denna inskränkning i föräldrarnes bestämningsrätt synes utskottet ur flera synpunkter olämplig, i det att härigenom *dels* kränkes den grannligheten, som äfven lagen är skyldig begge de trolofvade och särskildt den trolofvade qvinnan, hvilken naturliga blygsamhet måste på ett pinsamt sätt beröras af tvånget att »underhandla eller låta underhandla om en framtida modersfröjd med den, genom hvilken hon hoppas derpå, utan att ännu tänka sig densamma», och *dels* föräldrarne försättas i ett tillstånd af verklig samvetsnöd i det fall att de begge *efter* äktenskapets ingående kommit till den öfvertygelsen, att deras kärastes både timliga och eviga väl kräver att dessa uppfostras i endera tros läran, men ändock förhindras att häri lyda samvetets bud *derför* att de före äktenskapet förbundit sig att låta barnen uppfostras i det andra trossamfundets lära; hvartill kommer, att just genom tillåtelsen att afgifva de ifrågavarande förbindelserna man undanrycker föräldrarne och särskildt den katolska maken eller maken *det moraliska stöd* gent emot hvarje obehörig påtryckning, som eljest, eller om det vore vederbörande i sjelfva lagen förbjudet att affordra så beskaffade förbindelser eller löften, skulle erbjuda sig *deri*, att makarne kunde tillbakavisa hvarje försök till sådan påtryckning från själasörjarens sida med en enkel erinran derom, att denne af dem begärde en handling, som vore stridande emot landets lagar.

Vid detta förhållande och då, enligt hvad motionären uppgifvit och utskottet icke har anledning att betvifla, den i dissenterlagen föräldrarne medgifna rättigheten att *genom skriftliga aftal* bestämma om barnens religiösa uppfostran gifvit anledning till missbruk från den katolska kyrkans sida, anser utskottet sig desto hellre ega skäl att förorda upphäfvandet af denna rättighet, som härigenom äfven vår lagstiftning skulle komma att utvecklas i samma riktning, som lagstiftaren i de flesta främmande länder med blandad katolsk och protestantisk befolkning länge sedan funnit nödigt att beträda, till skydd emot den katolska kyrkans öfvergrepp.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt får utskottet hemställa att, med anledning af herr *Björnstjernas* motion, Första Kammaren för sin del måtte besluta:

att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t anholder, att Kongl. Maj:t behagade för Riksdagen framlägga förslag till sådan ändring af kongl. förordningen angående främmande trosbekännare och deras religionsöfning den 31 oktober 1873, *dels* att äkta makar, af hvilka endera tillhör främmande trossamfund och den andra svenska kyrkan, väl fortfarande ega att genom öfverenskommelse bestämma i hvilketdera trossamfundets lära i sådant äktenskap födt barn skall uppfostras, men att vare sig före eller efter äktenskapets ingående afgifna skriftliga eller muntliga förbindelser angående barnets uppfostran skola vara kraftlösa och icke heller må af prest, vid ansvar såsom för embetsmissbruk, kontrahenterna affordras eller af prest emottagas och *dels* att i äktenskap af ofvannämnda beskaffenhet födt barn skall uppfostras i den evangeliskt-lutherska läran, såvida öfverenskommelse om barnets uppfostran i det främmande trossamfundets lära icke kunnat mellan makarne träffas.

Stockholm den 2 maj 1891.

På utskottets vägnar:

CURRY TREFFENBERG.
